

Полтавська державна аграрна академія

**ЕКОНОМІЧНИЙ, ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ТА
ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ПІДТРИМКИ І
РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Колективна монографія

**За редакцією О. В. Калашник, Х. З. Махмудова,
І. О. Яснолоб**

Полтава – 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	7
	9
Розділ 1. Особливості вітчизняного та зарубіжного досвіду розвитку підприємництва	
1.1 Зарубіжний досвід та економічна культура в підвищенні розвитку вітчизняного підприємництва	9
1.2 Державна підтримка підприємництва в умовах адміністративно-територіальної реформи	19
1.3 Значення технологій прийняття управлінських рішень в сучасних умовах ризику	27
1.4 Інформаційна підтримка малого інноваційного підприємництва в сучасних умовах розвитку	37
Розділ 2. Організаційно-економічні та фінансові аспекти розвитку підприємництва	45
2.1 Стратегічні напрями інноваційного розвитку автотранспортних підприємств в Україні	45
2.2 Особливості формування інституційного середовища підтримки малого і середнього підприємництва	53
2.3 Організаційно-економічний механізм створення конкурентоспроможних фермерських господарств	62
2.4 Митний супровід зовнішньоекономічних операцій в умовах зростання обсягів зовнішньої торгівлі	71
Розділ 3. Особливості сучасного правового регулювання діяльності суб'єктів господарювання	78
3.1 Кримінальна відповідальність за порушення земельного законодавства та нормативно-облікового забезпечення	78

3.2	Правова герменевтика та суддівський розсуд	87
3.3	Окремі питання застосування позовної давності, як інструменту захисту прав господарюючих суб'єктів при розгляді справ про визнання незаконними та скасування наказів щодо надання земельних ділянок для ведення фермерського господарства	91
3.4	Деякі особливості договору контрактації сільськогосподарської продукції	98
3.6	Правове становище адвоката свідка у кримінальному провадженні	105
Розділ 4. Сучасні аспекти управління підприємницькою діяльністю суб'єктів господарювання		112
4.1	Вплив міжнародних правил Інкотермс на сучасну практику проведення експортно-імпортних операцій	112
4.2	Антикризове управління в підприємницькій діяльності суб'єктів господарювання	119
4.3	Роль соціального підприємництва та неформальної зайнятості на сучасному ринку праці	127
4.4	Управління впровадженням інновацій в діяльність сільськогосподарських підприємств	135
4.5	Логістична інфраструктура як стратегічний елемент розвитку зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств	143
4.6	Формування системи управління економічною безпекою аграрного підприємства	151
4.7	Сучасні тенденції формування та реалізації стратегії розвитку переробних підприємств	158
4.8	Регулювання регіональних процесів економічних перетворень розвитку підприємництва	166
4.9	Напрямки підвищення ефективності інноваційної діяльності в сфері управління персоналом аграрних підприємств	178

Розділ 5. Якість та безпечність товарів як складова підприємницької діяльності суб'єктів господарювання	187
5.1 Якість пшениці ярої твердої для виробництва харчових продуктів	187
5.2 Сучасні моделі управління якістю продукції та послуг об'єктами готельно-ресторанного бізнесу	195
5.3 Аналіз законодавчих засад формування безпеки харчових продуктів	204
5.4 Вплив біологічних особливостей сорту на якість насіння тритикале озимого	213
Розділ 6. Інноваційні технології розвитку у сфері економіки, підприємництва та виробництва	220
6.1 Інноваційні технології кондитерських виробів з використанням пюре з обліпихи	220
6.2 Розроблення рецептури м'ясо-рослинних паштетів для дітей шкільного віку	230
6.3 Енергетична ефективність виробництва насіння проса прутоподібного в Україні	238
6.4 Досвід вирощування насіння гетерозисних гібридів кукурудзи в умовах ПСП «Колос» Кобеляцького району Полтавської області	244
6.5 Застосування інновації при попередній обробці дичини	251
6.6 Особливості розвитку ресторанного бізнесу в Україні	259
Розділ 7. Економічні, соціальні та правові аспекти розвитку сільських територій	269
7.1 Розвиток інститутів державного регулювання і підтримки аграрних товаровиробників	269
7.2 Від безробіття до розвитку підприємництва на селі	278

Розділ 8. Проблеми розвитку бізнес-освіти та управління знаннями	286
8.1 Використання комп'ютерної техніки, комп'ютерних комунікацій та інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців	286
8.2 Прокрастинація вітчизняної реформи юридичної освіти як виклик податковій безпеці України	294
8.3 Особливості вирішення суперечності «влада – освіта» в умовах формування громадянського суспільства в Україні	302
8.4 Розбудова агроосвіти – поступ до майбутнього вищої освіти	309

ПЕРЕДМОВА

Сьогодні феномен підприємництва виступає як невід'ємний атрибут ринкового господарства, як вільна, ініціативна діяльність людей у різних сферах виробництва, що здійснюється на власний страх і ризик з метою одержання прибутку. Його називають двигуном економіки та основою заможності будь-якої процвітаючої країни. Також підприємництво відіграє найважливішу роль у досягненні комерційного успіху, одержання прибутку; найкращому використанні капіталу: власності, іншого майна, фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів; створює механізми досягнення стійкого розвитку економіки країни з урахуванням екологічних, економічних і соціальних компонентів.

Підприємництво виконує особливу функцію в економіці і народному господарстві, змістова сутність якої зводиться до оновлення економічної системи, створення інноваційного середовища, що спричиняє руйнацію традиційних структур і відкриття шляху до перетворень, зрештою стає тією силою, котра прискорює рух економіки по шляху ефективності, раціоналізації, бережливості і постійного оновлення.

Колективна монографія містить й узагальнює результати дослідження авторів з різних наукових установ, закладів вищої освіти України, науково-дослідних установ, що відображають сучасні досягнення вітчизняної науки в дослідженні порушеної проблеми. Звичайно, що однією з особливостей цієї праці є різноманіття поглядів, які об'єднує в єдине ціле спільна ідея – економічний, організаційний та правовий механізм підтримки і розвитку підприємництва в сучасних умовах господарювання. Автори розміщених у колективній монографії матеріалів висловлюють власну думку, яка не завжди збігається з науковою позицією редакції. За зміст матеріалів відповідальність несуть автори.

У колективній монографії з позицій міждисциплінарного підходу викладено результати досліджень сучасного стану в розвитку підприємництва в Україні, що має сприяти створенню ефективного механізму державного регулювання підприємництва. Так у колективній монографії наведено економічні, соціальні та правові передумови розвитку підприємництва; розглянуто питання щодо організаційно-економічних, фінансових аспектів та регіональних особливостей розвитку підприємництва; розкрито особливості сучасного правового регулювання діяльності суб'єктів господарювання; визначено сучасні аспекти управління підприємницькою діяльністю суб'єктів господарювання; визначено проблеми та перспективи встановлення рівня якості та безпечності товарів як складової підприємницької діяльності суб'єктів господарювання; досліджено інноваційні технології розвитку у сфері

економіки, підприємництва та виробництва; з'ясовано інфраструктурне забезпечення функціонування підприємництва; встановлені економічні, соціальні та правові аспекти розвитку сільських територій; розкрито проблеми розвитку бізнес-освіти та управління знаннями.

Ми переконані, що саме спільні зусилля учених різних наукових поглядів можуть сприяти покращенню економічного, організаційного та правового механізму підтримки підприємництва задля його розвитку. Впевнені, що подальша творча співпраця між дослідниками буде сприяти продукуванню перспективних концептуальних підходів до вирішення наукової проблеми та розвитку економічного, організаційного та правового механізму підтримки підприємництва в Україні у сучасних умовах господарювання.

Дана колективна монографія, з огляду на глибинність і різнобічність проблем підтримки і розвитку підприємництва, не в змозі дати вичерпну відповідь на усі поставлені в ній питання, не кажучи вже про ті аспекти, які з певних міркувань не знайшли у цьому дослідженні відображення. Проте сподіваємося, що здійснені у монографії напрацювання теоретичного, методичного, аналітичного та практичного характеру будуть корисними для науковців, викладачів, керівників і спеціалістів, що працюють у цих напрямках, керівників і спеціалістів, органів державного управління, фахівців різних галузей, аспірантів, студентів і всіх, хто цікавиться питаннями щодо підтримки і розвитку підприємництва.

4.3. Роль соціального підприємництва та неформальної зайнятості на сучасному ринку праці

Дядик Т. В. Рогозін А. Ю., Труш В. В.

Полтавська державна аграрна академія

Ринок праці являє собою найбільш важливий і складний сегмент сукупного ринку, є «фундаментом» економічної системи, від ефективності його функціонування значною мірою залежить економічна стабільність держави. На цьому ринку знаходять свій прояв практично всі соціально-економічні явища, що відбуваються в суспільстві, з такими проявами на ринку праці як зайнятість і безробіття, соціально-трудова відносина, система оплати праці стикаються практично всі країни. У міру розвитку ринкових відносин зростає необхідність досліджень проблем, що зачіпають відносина між суб'єктами ринку праці та визначають його стан. Проблеми функціонування ринку праці та зайнятості населення мегаактуальні для національної економіки, оскільки стосуються питань збереження та ефективного використання трудового потенціалу.

Наслідки світової економічної кризи, складна політична ситуація, істотне зростання цін на товари першої необхідності, високий курс долара і євро, серйозне падіння рівня виробництва в цілому ряді галузей, спричиняють найбільш негативний вплив на стан вітчизняної економіки. Логічним наслідком всіх цих процесів стало істотне збільшення числа безробітних. На жаль, у нашого населення міцно утвердилося уявлення про те, що ринок праці України – це в основному безробіття, а пропозиція праці пов'язується з незайнятим населенням. Доля правди в цьому є, але останнім часом політика нашої країни, окремих громадських організацій, розвиток соціального підприємництва спрямовуються на вирішення різних трудових проблем, в тому числі на: захист від безробіття, стимулювання працевлаштування молоді шляхом реформ і введення різних законів, норм і правил, стимулювання розвитку підприємництва в напрямку вирішення соціальних проблем соціально-вразливих категорій населення: молоді, жінок, осіб з обмеженими фізичними можливостями, осіб, що потрапили в складну життєву ситуацію. В останні роки стало зрозуміло, що, перш ніж створювати конкурентоспроможну економіку, треба здійснити підготовку висококваліфікованої робочої сили, а існуючу на сьогоднішній момент – підтримувати в оптимальному стані. Всі сили необхідно сфокусувати на механізмі регулювання ринкової економіки, при цьому не варто забувати про найголовніше: на який трудовий потенціал покладатиметься нова економіка.

Вивченню феномену неформальної зайнятості останнім часом приділяється все більше уваги, що зумовлюється зростанням її масштабів,

потребами статистичного обліку та оцінки, а також значним впливом неформальних процесів на загальноекономічну ситуацію в державі. Вагомий внесок у дослідження зазначеної проблеми здійснено українськими вченими, зокрема А. Баландою, Е. Лібановою, В. Мортіковим, О. Макаровою, І. Петровою, М. Соколик та ін.

Соціальне підприємництво в Україні має зайняти вільну нішу в економіці та суспільстві, адже воно має ряд позитивних економічних, соціальних, інформаційних ефектів (рис. 1) [1] та частково вирішує проблеми малих груп: допомагає у подоланні соціальної ізоляції, працевлаштовує людей з обмеженими фізичними та психічними можливостями, безробітних, представників груп ризику; знаходить шляхи для реформування державних соціальних послуг; знижує навантаження на місцеві бюджети у вирішенні суспільних проблем. З'являються нові види сервісу, які залишаються поза увагою звичайного бізнесу через малоприбутковість, відсутність належної професійної підготовки та відповідного рівня кваліфікації². Використання підприємницьких підходів до вирішення соціальних проблем дозволяє менше орієнтуватись на державний бюджет, якого катастрофічно не вистачає на все, і забезпечує більш-менш сталий розвиток для вразливих груп суспільства, що підносить соціальне підприємництво на новий рівень розвитку в Україні.

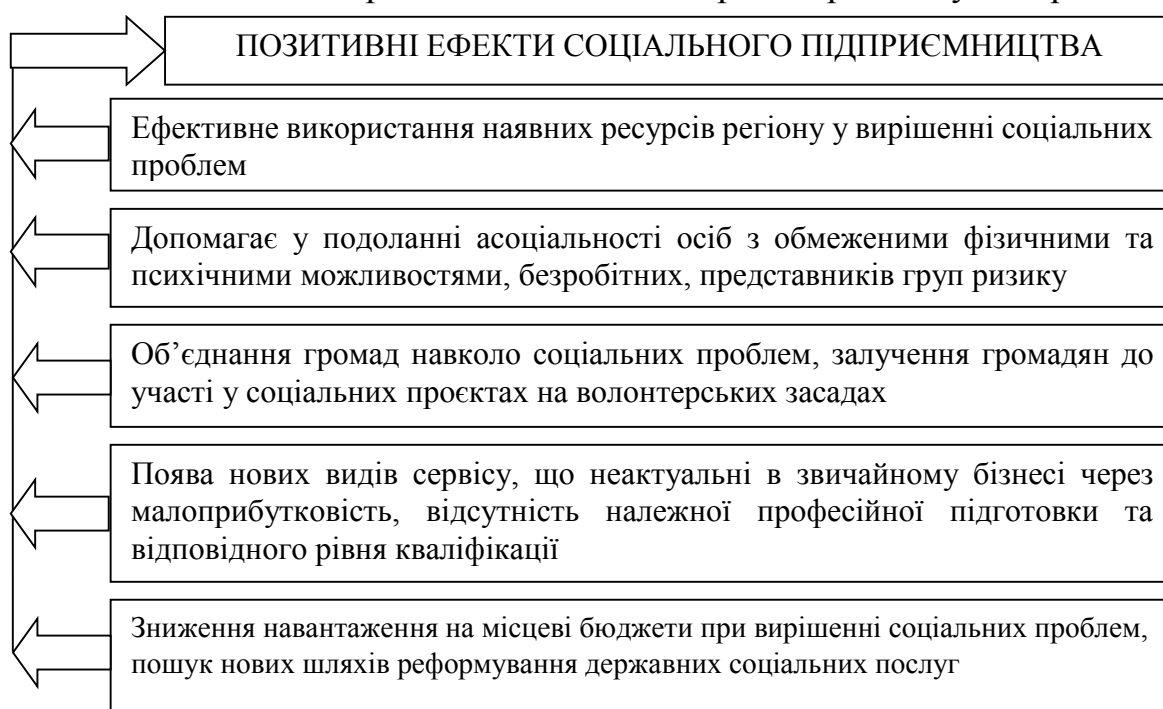

Рис. 1. Позитивні ефекти соціального підприємництва

¹ Горбенко А. Особливості розвитку та переваги соціального підприємництва. URL: <http://iqholding.com.ua/articles/osoblivosti-rozvitku-ta-perevagi-sotsialnogo-pidpri%D1%94mnitstva> (дата звернення 12.09.2020).

² Соціальне підприємництво – неоцінена необхідність. URL: https://zn.ua/ukr/economics_of_regions/socialne-pidpriemnictvo-neocinena-neobhidnist-.html (дата звернення 12.09.2020).

Сучасний ринок праці України характеризується скороченням робочої сили, як за рахунок скорочення зайнятого населення, так і за рахунок зменшення безробітних. Пов'язано це з рядом економічних та неекономічних чинників: негативна демографічна ситуація та скорочення населення, зростання трудової еміграції, тривала економічна криза ситуація на Сході країни, пов'язана в воєнними діями, загальна економічна криза в країні. Так, чисельність робочої сили у віці 15-70 років у 2019 р. проти 2010 р. скоротилась на 2,8 млн. осіб – у тому числі за рахунок скорочення чисельності зайнятих – на 2,6 млн. осіб та зменшення чисельності безробітних – на 226,2 тис. осіб. Рівень робочої сили у 2019 р. склав 63,4 %, зайнятих – 58,2, безробітних, що шукали роботу – 8,2 %. Відповідно, рівень економічно-неактивного населення склав 33,6 % (табл. 1).

1. Динаміка основних показників ринку праці України, 2010-2019 рр.

Роки	Робоча сила у віці 15-70 років		у тому числі			
			зайняте населення		безробітне населення (за методологією МОП)	
	у середньому, тис. осіб	у % до населення відповідної вікової групи	у серед- ньому, тис. осіб	у % до населення відповідної вікової групи	у серед- ньому, тис. осіб	у % до населення відповідної вікової групи
2010	20 894,1	63,6	19 180,2	58,4	1 713,9	8,2
2011	20 893,0	64,2	19 231,1	59,1	1 661,9	8,0
2012	20 851,2	64,5	19 261,4	59,6	1 589,8	7,6
2013	20 824,6	64,9	19 314,2	60,2	1 510,4	7,3
2014	19 920,9	62,4	18 073,3	56,6	1 847,6	9,3
2015	18 097,9	62,4	16 443,2	56,7	1 654,7	9,1
2016	17 955,1	62,2	16 276,9	56,3	1 678,2	9,3
2017	17 854,4	62,0	16 156,4	56,1	1 698,0	9,5
2018	17 939,5	62,6	16 360,9	57,1	1 578,6	8,8
2019	18 066,0	63,4	16 578,3	58,2	1 487,7	8,2
2019 до 2010, +,-	-2 828,1	-0,2	-2 601,9	-0,2	-226,2	0,0

* Дані за 2010-2014 роки наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, з 2015 року – також без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: побудовано за даними [3]

З усієї сукупності зайнятого населення у 16,5 млн. осіб, середньооблікова чисельність штатних працівників складає всього 7,4 млн. осіб, високими залишаються показники руху персоналу – 28,2 % – рівень прийому, 32,7 % – звільнення. Заробітна в нашій країні плата формує майже 70 % доходів населення, тому є основним індикатором якості життя середньостатистичного українця. За 10 останніх років номінальна заробітна плата зросла у 4,7 рази і становила 10497 грн у 2019 р., реальна заробітна плата у 2019 р. проти 2018 р. зросла на 9,8 %, зменшення спостерігалось у 2014-2015 рр. (табл. 2).

2. Динаміка руху персоналу та заробітної плати в Україні, 2010-2019 рр.*

Роки	Середньо-облікова кількість штатних працівників, тис. осіб	Коефіцієнт обороту робочої сили		Середньомісячна заробітна плата		
		по прийому	по звільненню	номінальна		реальна
		у % до середньооблікової кількості штатних працівників		грн	у % до прожиткового мінімуму для працездатних осіб	у % до попереднього року
2010	10 262	25,0	27,7	2 250	244,0	110,2
2011	10 083	28,3	30,5	2 648	263,7	108,7
2012	10 123	26,1	29,9	3 041	268,2	114,4
2013	9 720	26,6	30,3	3 282	269,5	108,2
2014	8 959	22,8	30,3	3 480	285,7	93,5
2015	8 065	24,0	30,2	4 195	304,4	79,8
2016	7 868	26,1	29,2	5 183	323,9	109,0
2017	7 679	30,5	31,8	7 104	403,2	119,1
2018	7 661	29,2	31,6	8 865	461,5	112,5
2019	7 443	28,2	32,7	10 497	499,4	109,8
2019 до 2010, +/-	-2 819,0	3,2	5,0	8 247,0	255,4	x

* Дані за 2010-2014 роки наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, з 2015 року – також без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: побудовано за даними [4]

Вагомим та важливим сектором у забезпечення зайнятості населення України та подолання безробіття стає неформальний сектор ринку праці, проте має свої особливості. Зростання неформальної зайнятості підтримує рівень безробіття низьким, але в той же час гальмує зростання продуктивності праці – а значить, і зростання національної економіки. У неформальному секторі зайнятий приблизно кожен п'ятий працюючий, на цей сектор припадає майже половина відпрацьованих годин. Всього неформально зайняте населення

України становило у 2019 р. 3,46 млн. осіб, що на 6,4 % менше ніж у 2017 р. За весь період, вікові категорії, що намагаються працевлаштувати себе неформальними способами суттєво відрізняються – найбільшу питому вагу становлять особи у віці 40-60 років, тобто це особи, які мають життєвий досвід та високий рівень кваліфікації (табл. 3).

Серед територіального розподілу, діяльність за межами формального сектору, більшою мірою притаманна населенню сільської місцевості. Така ситуація спричинена низькою кон'юнктурою ринку праці на селі, через яку вибір роботи для багатьох сільських жителів є обмеженим. Водночас, на основі аналізу поширення видів неформальної діяльності, можна дійти висновку, що значна частина сільських жителів працює за межами села, адже саме тут відносно велика частина неофіційних доходів у вигляді заробітної плати в «конверті»⁵.

3. Неформально зайняте населення за статтю, місцем проживання та віковими групами України, 2017-2019 рр., тис. осіб*

Показники	Усього	у тому числі за віковими групами (років)						
		15–24	25–29	30–34	35–39	40–49	50–59	60–70
2017 р.								
Всього	3695,6	385,6	494,2	512,7	468,5	873,2	741,8	219,6
Жінки	1514,7	140,7	165,4	173,3	185,2	375,6	355,1	119,4
Чоловіки	2180,9	244,9	328,8	339,4	283,3	497,6	386,7	100,2
Міські поселення	1697,2	148,1	245,2	281,3	247,7	408,9	312,2	53,8
Сільська місцевість	1998,4	237,5	249,0	231,4	220,8	464,3	429,6	165,8
2018 р.								
Всього	3541,3	344,6	451,9	515,5	444,4	864,6	722,0	198,3
Жінки	1469,5	128,7	153,6	187,2	172,4	375,7	341,2	110,7
Чоловіки	2071,8	215,9	298,3	328,3	272,0	488,9	380,8	87,6
Міські поселення	1599,6	126,5	212,2	271,7	236,8	406,5	288,4	57,5
Сільська місцевість	1941,7	218,1	239,7	243,8	207,6	458,1	433,6	140,8
2019 р.								
Всього	3460,4	331,0	433,1	492,1	452,2	834,6	713,9	203,5
Жінки	1403,3	118,0	142,9	168,5	168,3	358,2	337,8	109,6
Чоловіки	2057,1	213,0	290,2	323,6	283,9	476,4	376,1	93,9
Міська місцевість	1586,2	147,8	198,9	248,8	242,2	384,7	303,8	60,0
Сільська місцевість	1874,2	183,2	234,2	243,3	210,0	449,9	410,1	143,5
2019 до 2017 р. , %								
Всього	93,6	85,8	87,6	96,0	96,5	95,6	96,2	92,7
Жінки	92,6	83,9	86,4	97,2	90,9	95,4	95,1	91,8
Чоловіки	94,3	87,0	88,3	95,3	100,2	95,7	97,3	93,7
Міська місцевість	93,5	99,8	81,1	88,4	97,8	94,1	97,3	111,5
Сільська місцевість	93,8	77,1	94,1	105,1	95,1	96,9	95,5	86,6

⁵ І.В. Ангелко. Неформальна зайнятість населення України в сучасних умовах господарювання. URL: <https://ukr-socium.org.ua/uk/archive/no-3-34-2010/neformalna-zajnjatist-naselelnja-ukraini-v-suchasnih-umovah-gospodarjuvannja/> (дата звернення 12.09.2020 р.).

*Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: розраховано за даними [6]

Неформальний сектор зайнятості України можна розділити на декілька різновидів зайнятості:

а) за видами діяльності: кваліфікована (репетиторство, медичні послуги, пошиття одягу, ремонт автомобілів, побутової техніки, установка програмного забезпечення, складні будівельні роботи тощо), що не вимагає кваліфікації (дрібна торгівля, прибирання приміщень, надання різних послуг);

б) за способом здійснення неформальної діяльності та отримання доходів: індивідуально зайняті, працівники та власники незареєстрованих виробничих одиниць, офіційно не оформлені працівники в зареєстрованих підприємствах, працівники формального сектора, що здійснюють невраховану діяльність на своєму робочому місці (прийом «своїх» лікарями, додаткові заняття в освітніх установах, виконання послуг і робіт виробів на замовлення знайомих і т.д.), працівники формального сектора, які отримують доходи від неврахованої діяльності та уникали оподаткування діяльності своїх підприємств;

в) за статусом зайнятості: зайняті тільки у неформальному секторі (для них неформальна зайнятість є основною), поєднують роботу у формальному і неформальному секторах (для них неформальна зайнятість є вторинною).

Незважаючи на існуючі негативні наслідки від існування неформальної зайнятості, обійтися без неї сьогодні видається нереальним. Заборонні і репресивні заходи по відношенню до неформального сектору, незважаючи на всі його недоліки, на сьогоднішній день також не виправдовують себе. Посилення політики держави щодо незареєстрованої зайнятості, звичайно, призведе до скорочення неформальної зайнятості. При цьому треба розуміти, що без державного стимулювання створення додаткових робочих місць у формальному секторі це викличе різке збільшення безробіття, оскільки значна частина неформально зайнятих самостійно не зможе знайти роботу, а це, в свою чергу, призведе до додаткових витрат держави по виплатах допомоги цим громадянам і здійсненню програм по їх перекваліфікації та працевлаштування.

Для працюючих у неформальному секторі на умовах додаткової зайнятості така політика призведе до різкого зниження доходів, погіршення рівня життя, що в підсумку призведе до падіння внутрішнього попиту, погіршивши тим самим економічну ситуацію в країні. Також не виключено,

що заборонений неформальний сектор прийме кримінальну форму. Врахування специфіки соціального середовища в розвитку підприємництва та підприємницької активності у всіх формах має стати одним із пріоритетних напрямів діяльності місцевих органів влади по реалізації державної регіональної політики, особливо в умовах економічної кризи ⁷.

Україна, як відомо в міжнародному поділі праці є аграрною, тому проблеми трудової сфери села є першочерговими у вирішенні. Рішення соціально-економічних проблем периферійних територій часто розглядається односторонньо і використовувані сучасні підходи до їх вирішення, в основному, виходять з концептуальної основи, яка відображає реалії вже застарілої централізовано-директивної господарської системи. Домінує переконання, що ключ до вирішення найгостріших соціально-економічних проблем периферійних територій полягає в державних дотаціях і інвестиціях. Однак очевидно, що можливості для утримання за рахунок держбюджету територій-реципієнтів, для подолання депресивності величезних периферійних територій за допомогою державних інвестицій об'єктивно будуть звужуватися. Головним напрямком вирішення названих проблем має стати раціональне використання наявного у даних територій виробничого, матеріально-технічного, соціального, історико-культурного та природно-рекреаційного потенціалу на основі радикального підвищення ролі господарських ініціатив «знизу» і суттєвої активізації соціально-економічної активності населення.

Найгострішими проблемами у сільській місцевості України є безробіття і злиденність, занепад соціальної сфери, низький рівень культури, тяжкі умови праці, обезлюднення та відмирання сіл. Разом з трансформацією в національній економіці, відбулися негативні зміни в соціально-трудоному житті селян: майже зруйнована виробнича та соціальна інфраструктури; відбулося звуження сфери прикладання праці на селі; припинилось оновлення матеріально-технічної бази; продовжується рух робочої сили з аграрного сектора до інших сфер економічної діяльності; скорочуються історичні професії – агронома, зоотехніка механізатора та ін.; через зайнятість в особистих господарствах люди втратили соціальні відносини; працюючі члени сільських сімей не відчують належного мотиваційного ефекту; через відсутність відтворювальної функції заробітної плати у сільському господарстві не реалізуються повноцінне навчання, підвищення рівня кваліфікації, відпочинок, оздоровлення, побут тощо.

⁷ Олександр Пелін. Соціальний розвиток неформальних практик підприємництва в умовах економічної кризи. URL: <http://a-pelin.info/?go=pub&item=111> (дата звернення 12.09.2020 р.).

Неможливо подолати безробіття одними лише антикризовими заходами без забезпечення зміни економічної парадигми і переходу до розумної і моральної економіки. Комплекс регулюючих заходів в нестандартних видах зайнятості повинен включати наступні напрямки: спрощення процедури реєстрації, зниження податкового навантаження на певні суми доходів, введення адекватної системи патентів на ті види діяльності, дохід від яких нестабільний і не здатний приносити великий дохід (прибирання приміщень, репетиторство, догляд за хворими, дітьми, людьми похилого віку тощо). Також необхідна розробка заходів щодо державного захисту малого підприємництва від дій чиновників, яка дозволить ввести заборону на прийняття законів, що обмежують права і погіршують становище малого підприємництва, розробити стимулюючі заходи по легалізації неформально зайнятих в секторі малого підприємництва.

Отже, рух до реформування ринку праці України відбувається, але не в значній мірі: створюються різні програми з подолання сформованих посткризових проблем, таких як зростання безробіття, нестача фахівців, диференціація регіонів, але побоювання серед громадян нашої країни залишаються стійкими, вони не впевнені в завтрашньому дні, не знають, чи будуть їх професії затребувані, не зміняться закони, чи не станеться чергове зростання цін і інфляції. Вирішення соціальних проблем і досягнення соціальних змін через соціальне підприємництво в більшості випадків відбувається за рахунок залучення соціально уразливих та незахищених категорій населення спочатку як споживачів виробленої соціальної цінності, а в подальшому – як учасників соціально орієнтованої підприємницької діяльності. В макроекономічному вимірі соціальні підприємства, використовуючи інноваційні ресурси, створюватимуть реальне конкурентне середовище та додану вартість, що сприятиме висхідному руху економічної системи в цілому.